

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא מב

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן(שמעריס שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמוה (סוטה כא):

לעלו נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובדיה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה

קושיה מתקיף לה רב אדא בר אהבה אטו באסון תליא מילתא, **בכוונה תליא מילתא**.

ד. אמר רב אדא בר אהבה **אנשים** כי נתכנו זה לזה, אע"ג שיש אסון באשה, יענשו. כי נתכנו לאשה עצמה לא יענשו, ולא שוורים דאפילו נתכנו לאשה עצמה יענשו – לשלול הבנה זו:

כתב רחמנא בעל השור נקי דפטירי.
וכן כי אתא רב חגי מדרומא אתא ואיתי מתניתא בידיה כוותיה דרב אדא בר אהבה.

[עד כאן דף מב עמוד א]

דרשת ר"ע – 'בעל השור נקי'

להלן ברייתא שר"ע דורש את הפסוק בעל השור נקי לענין תשלומי עבד. הגמרא מביאה שלושה ביאורים מדוע הוצרך הפסוק לכותבו, ורק הביאור האחרון נשאר בלי קושיה. תניא אידך- **בעל השור נקי**:

ר"ע אומר נקי מדמי עבד.
ונימא רבי עקיבא לנפשיה - והלא עצמו אין משתלם אלא מגופו? הביאהו לבית דין וישלם לך?

להלן מספר ביאורים על איזה מקרה דיבר ר"ע, שנצרך דרשת בעל השור נקי:
א. אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם בעליו ושחטו לפני גמר דינו.
מהו דתימא לישתלם מיניה, קמ"ל שלא, הואיל ובר קטלא הוא, אע"ג דשחטיה לא לישתלם מיניה.

קושיה אי הכי, לרבי אליעזר נמי כשקדם ושחטו? אם זאת כוונת ר"ע, מדוע לא עלה על דעתו שר"א יתיר שהפסוק בא למעט כופר מזמן שקדם ושחטו.
תירוץ ה"נ, וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דעדיף מהאי ונימא ליה.

ורבי אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו?
אמר לך התם הוא דנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם, דשור לאו בר קטלא הוא כלל, דס"ד אמינא נחייב, אצטריך קרא למעוטי.

אבל הכא בשור שנגח עבד דמעיקרא בר קטלא הוה, ולכן בתחילת דינו נפטר מממון ולא חלה עליו חיוב תשלומים, לא צריך קרא אע"ג דשחטיה.
קושיה ולר"ע נמי ודאי הכי הוה¹⁴⁶?
ולכן הגמרא חוזרת ומבררת באופן אחר, כדלהלן:

ב. רב אסי בשם רבי יוסי ברבי חנינא-
סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר ר"ע אף תם שחבל באדם, משלם במותר **נזק שלם**, משתלם נמי **[דמי עבד]** מעלייה, אינו יכול לפטור את עצמו בטענת שיביא את שורו לב"ד. כתב רחמנא בעל השור נקי.

כל ההבנה הזאת מבוססת על זה ששור תם שחבל באדם משלם נזק שלם מן עלייה, אמנם הגמרא מוכיחה שר"ע לא סובר כך:
אמר ליה רבי זירא לרב אסי והא תבריה ר"ע לגזיזה?
קושיה דתניא ר"ע אומר יכול ישלם מן העלייה? ת"ל כמשפט הזה יעשה לו מגופו משלם, ואינו משלם מן העלייה.

ב. רב טביומי משמיה דרבא אמר המית^[1] אמר ליה ברישא.
משל לצייד ששולה דגים מן הים: משכח זוטרי^[1] שקיל, משכח רברבי^[2] שדי זוטרי, ושקיל רברבי.

דרשת רבי יוסי הגלילי – 'בעל השור נקי'

וְכִי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיִצְאוּ יְלִידֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשּׁוֹר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלִילִים:

תניא אידך- בעל השור נקי:

רבי יוסי הגלילי אומר נקי מדמי ולדות דהיינו דנגח את האשה והמית את ולדה.
אמר לו ר"ע הרי הוא אומר כי ינצו אנשים - אנשים ולא שוורים, ולא צריך פסוק זה להוציאו?

קושיה שפיר קאמר ר"ע – איך רבי יוסי יתירך את הקושיא הזאת?
א. אמר רב עולא בריה דרב אידי איצטריך-
ס"ד אמינא **אנשים**: ולא שוורים הדומין לאנשים,

מה אנשים מועדין, אף שוורים מועדין פטר אותם הכתוב - **הא תם מיחייב**. ולכן¹⁴⁴
כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. לומר שאל תדרוש מ'אנשים', ולכן יוצא להיפך, שמועד חייב ותם פטור.

אמר רבא יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא?! איך יתכן ס"ד כזאת, לומר שתם יתחייב יותר ממועד?
ב. אמר רבה איצטריך-

ס"ד אמינא **אנשים** ולא שוורים הדומין לאנשים: מה **אנשים** מועדין, אף שוורים מועדין. וק"ו לתמין דפטירי. מכך יוצא שכולן פטורים, לכן בא הפסוק הדר כתב רחמנא בעל השור נקי: **תם פטור ומועד חייב**.
קושיה א"ל אב"י אלא מעתה גבי בושת נמי נימא הכי¹⁴⁵:
להלן פסוק לגבי בושת, שהוא מתייחס עליו.

וְכִי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים יִחַדּוּ אִישׁ וְאִחֹיו וְקָרְבָּה אִשָּׁת הָאָדָם לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מְכָרוֹ וְשִׁלְחָהּ לִיהוָה וְהִסְתַּקְּהָ בַּמִּבְשָׁיו: וְקָצְתָה אֶת־כֹּפֶה לֹא תִחֹס עֵינָהּ:

וכך תדרוש:

אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים: מה **אנשים** מועדין אף שוורים מועדין, וקל וחומר לתמין דפטירי. מכך יוצא ששור פטור מבושת ולכן הדר כתב רחמנא בעל השור נקי **תם פטור ומועד חייב**- הרי קי"ל לקמן (פ): שתם ומועד פטורים מבושת.

וכ"ת ה"נ וכן הוא סובר כך:
אי הכי ליתני בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר פטור מדמי ולדות ומבושת?
ומדוע בברייתא לעיל דרש לדמי וולדות בלבד.
ג. אב"י ורבא דאמרי תרוניהו-

אנשים אין אסון באשה, יענשו. יש אסון באשה, לא יענשו כיוון שמתחייב מיתה, קם ליה בדרכה מינה - **ולא שוורים, דאע"ג דיש אסון יענשו**.
הדר כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור.

לגבי אדם המתכוון להרוג אדם מסוים ולבסוף הרג אדם אחר שהוא פטור ממיתה, ישנה מחלוקת האם מתחייב ממון או לאו. לפי מ"ד אחד מתחייב, ולומד שהפסוק למטה 'ולא יהיה אסון' מתייחס גם על חבריו שהיה מתכוון להורגו ולבסוף הרגו, אפילו שהרג את האשה מתחייב בממון. ולפי זה, ה'אנשים' של הפסוק שייענשו כולל אפילו מקרים שיש אסון לאשה, ועם כל זאת, חייב לשלם. על פי זה, אנו דורשים אנשים ולא שוורים אפילו כשיש אסון, וחוזרת השאלה, מדוע צריך פסוק 'ובעל השור נקי'.

אנשים אתא לדרשה אחרינא ומהאי טעמא נמי א"ש דלא פריך גבי ריפוי ושבתי נמי נימא הכי אבל ההוא דבושת קים לן דלמעוטי שוורים אתא **והא דלא פריך גבי צער נמי** נימא הכי דכתיב **איש בעמיתו ולא שור בעמיתו שור דומיא דאיש** כו' משום דניחא ליה למפרך מקרא דאנשים דומיא דהאי דא"ר בה.

¹⁴⁶ תוספות ד"ה אלא אמר רב אסי כו'. וא"ת ומה דוחקו לתרץ נימא דגם ר"ע היה יודע וסובר אותו תירוץ שהשיב לו ר"א וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא כדאמר לעיל אקדם ושחטו וי"ל דגבי טעם קדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדפרישית לעיל אבל אטעם דהמית על פי עד אחד וגבי טעמא דנתכוין לא שייך למימר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דטעמים חשובין הו' וליכא למפרך עליה מיד:

¹⁴⁴ תוספות ד"ה כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. ואצטריך למיכתב **אנשים** דאי לא כתב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחצי כופר והוה מחייבין בין תם בין מועד בדמי ולדות אבל השתא דכתיב אנשים למעוטי מועד אית לן לאוקמי פטור דנקי אתם דלאו יציבא בארעא וכו'.

¹⁴⁵ תוספות ד"ה גבי בושת נמי נימא הכי אנשים כו'. דגבי **בושת** כתיב כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו דמאיש בעמיתו לא נפקא אלא צער לחודיה וריפוי ושבתי נפקא מהזה כדאמרין בהמניח (לעיל דף לג). ואפילו לר"ע דמאיש בעמיתו נפקי כולהו מודה הוא דבושת לא נפיק מיניה אלא צער וריפוי ושבתי שרגילין להיות ע"י חבלה דומיא דנתינת מום אבל בושת דרגיל להיות לוב פועמים בלא חבלה לא נפיק מאיש אלא מאנשים וא"ל ריפוי ושבתי בין לר"ע ובין לרבנן לילף מאנשים דכתיב גבי ריפוי ושבתי וכי יריבון אנשים וי"ל דקים ליה לגמרא דההוא

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא מב

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעלוזי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

ובנזקין לא אמר ר"ע?!

הברייתא למטה מתייחסת לתשלומי דמי ולדות, והיינו אדם שהכה אשה מעוברת ולא הרגה, והרג את הולד שהתשלומים שייכים לבעל, ובנוסף ישנם תשלומי נזק וצער בעצם החבלה השייכים לאשה.

(קושיה) והתניא הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן:

נזק וצער לאשה, ודמי ולדות לבעל.

אין הבעל, נותן ליורשיו.

אין האשה, **נותנת ליורשיה** נזק וצער. – אלמא דאפילו שאר נזקים ששייכים בה בעודה חיה, לא שייכים לבעל ואינו יורש אותה.

היתה שפחה ונשתחררה^{קמח} כלומר הייתה משוחררת ונתעברה מעבד ממשחרר **או**

גירות דהיינו שהעובר מגר, ומתו שניהם, פטור **זכה** המזיק בדמיה שאין להן יורשים, ונכסיהם כהפקר, והמזיק זכה לפני כולם. [אכן ישראלית מישראל, יש להם ליורשים. אם השפחה עדיין

לא נשתחררה, ואז האדון זוכה בה ולא היא.]

[עד כאן דף מב עמוד ב]

ג. רבא-

אצטריק ס"ד אמינא הואיל ומחמיירי בעבד יותר מבן חורין והיינו: שבן חורין יפה סלע, נותן סלע, שלשים, נותן שלשים, ועבד יפה סלע, **קמ"נותן שלשים** - משתלם נמי דמי עבד מן העלייה כתב רחמנא בעל השור נקי.

תניא כותיה דרבא-

בעל השור נקי - ר"ע אומר נקי מדמי עבד. והלא דין הוא! הואיל וחייב בעבד וחייב בבן חורין, מה כשחייב בבן חורין, חלקת בו בין תם למועד שתם פטור מכופר, אף כשחייב בעבד, נחלק בו בין תם למועד!

ועוד, ק"ו - ומה בן חורין שנותן כל שוויו, חלקת בו בין תם למועד, עבד שאינו נותן אלא שלשים, אינו דין שנחלק בו בין תם למועד, ואזי תם פטור מכופר.

לא, מחמיירי בעבד יותר מבן חורין:

שבן חורין יפה סלע, נותן סלע, שלשים, נותן שלשים.

ועבד יפה סלע, נותן שלשים - יכול יהא חייב ת"ל בעל השור נקי נקי מדמי עבד:

סיכום כל הדרשות של בעל השור נקי

ישנם שש הדרשות:

- שחט שור הנסקל לאחר גמר דינו – תנא דברייתא (ר"ש). [מא.]
- לאסור הנאת עורו של שור הנסקל.
- ר"א ברייתא [1] – נקי מחצי כופר. [מא:]
- ר"א ברייתא [2] – שור תם שהרג בלא כוונה פטור מכופר [מא:]
- רבי יוסי הגלילי – נגח אשה ופטור דמי וולדות. [מב]
- ר"ע – שור נגח עבד שפטור.

המית איש או אשה - כופר שייך ליורשי האשה

[שור תם] **וכי-יגח שור את-איש או את-אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את-בשרו ובעל השור נקי:**
[שור המועד] ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמלנו **והמית איש או אשה השור יסקל וגם-בעליו יומת:**

תנו רבנן-

והמית איש או אשה - אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו?

אם לחייב על האשה כאיש - הרי כבר נאמר **כי יגח שור את איש או את אשה?**

אלא להקיש **אשה לאיש** - מה איש, נזקיו ליורשיו, אף אשה נזקיה ליורשיה ר"ל

ואין בעלה יורש אותה.

(קושיה) וסבר ר"ע לא ירית לה בעל?!

מהפסוק למטה דורשים: שמשפחת הבעל יורש את נכסיו, שלא יתכן לומר שאשתו יורשת, שהרי כתוב ממשפחתו, ולכן דורשים לשארו לומר אידך גיסא, והיינו שהוא יורש ממנה.

ואם-אין אחים לאביו **ונתתם את-נחלתו לשארו** אשתו **הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה** והייתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יהוה את-משה:

והתניא יורש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע.

בירושת הבעל מאשתו ישנו דין דומה לירושת בכור ליטול בפי שניים, והיינו שדווקא בנכסים שהם מחוזקים ולא בראויים לקבל אחרי מיתתו. להלן הישוב של ר"ל על קושית הגמרא:

(תירוץ) אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר, הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה, והוא ליה ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק.

מאי טעמא ? היה מקום לומר שאם נגחוהו ושיערו שעומד למות, יש סברה לומר שמפסיק

כדי לחייב תשלומי כופר, ויחשב ראוי כמחוזק:

אמר קרא והמית איש או אשה ואז השור יסקל וגם בעליו יומת ואז אם כופר יושת עליו.

דהיתה שפחה דהא בהפרה (שם) משמע כדפ"ה **והא דנקט היתה שפחה ונשתחררה** ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ כשאין לה בנים קאמר ולהכי נקט ונשתחררה דמשמע **עתה מקרוב** וה"ה לישראלית נשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעלה והא דנקט שפחה וגירות משום דאורחא דמילתא כך דסתם משוחררת נשואה למשחרר וסתמא גירות לגר:

^{קמח} תוספות ד"ה ועבד יפה סלע נותן ל'. אע"ג דשור ק' אין נותן אלא שלשים מ"מ כיון שנותן קצבה של שלשים אע"פ שאין שור אלא סלע או יותר שלעולם הקצבה עומדת א"כ [התורה חייבה זאת בלי להתחשב בשווי של השור] גם כשהשור אין שור כלום קיימת:

^{קמח} תוספות ד"ה היתה שפחה ונשתחררה או גירות זכה. פ"ה **נתעברה מן הגר ומן המשחרר** וכן משמע בהפרה (לקמן דף מט.) דקאמר לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה דאין לבעל כלום דשל אדון נינהו ועכשיו נשתחררה כדמשמע לישנא